VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kuntatalous valtion talousarvioesityksessä 2024

FINANSSIASIANTUNTIJA UNNA HEIMBERG
FINANSSIASIANTUNTIJA LAURI PIIRAINEN
EDUSKUNNAN HALLINTOVALIOKUNTA
18.10.2023

Kuntatalousohjelma on laadittu vuoden 2024 talousarvioesityksen ja pääministeri Orpon hallituksen ensimmäisen julkisen talouden suunnitelman valmistelun yhteydessä

- Kuntatalousohjelma syventää talousarviovalmistelun ja julkisen talouden suunnitelman kuntataloutta koskevaa arviointia.
- Painopiste on kuntatalouden kehitysnäkymien ja valtion toimenpiteiden tarkastelussa.
- Ohjelmassa arvioidaan kuntatalouden tilaa sekä kuntien mahdollisuuksia selvitä peruspalvelujen järjestämisestä valtion talousarvioesityksen mukaisella rahoituksella ja päätetyillä toimenpiteillä.
- Rahoituksen riittävyyttä ja kuntatalouden kehitystä arvioidaan koko kuntatalouden lisäksi kuntakokoryhmittäin.

Kuntatalouden tilannekuva vuonna 2023

- Vuosi 2023 näyttää kuntataloudessa edelleen vahvalta, mutta sote-uudistuksen vuoksi siihen liittyy huomattavaa epävarmuutta
  - Käänne heikompaan on kuitenkin edessä, kun alkuvuoden suotuisa tulokehitys hiipuu talouskasvun vaimentuessa ja kuntien saamat poikkeuksellisen suuret verohännät poistuvat vuodesta 2024 alkaen
- Kuntien, kuntayhtymien ja hyvinvointialueiden yhteenlasketut tilinpäätösennusteet indikoivat merkittävää toimintakatteen heikkenemistä kuluvana vuonna viime vuoteen verrattuna
  - Paineita aiheuttaa etenkin palkankorotukset ja pitkittynyt inflaatio

Hallituksen kuntataloutta koskevat linjaukset

- Hallitus asettaa ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassaan tavoitteeksi, että kansantalouden tilinpidon mukainen kuntahallinnon rahoitusasema on lähellä tasapainoa vuonna 2027.
  - Tämä edellyttää kuntatalouden tilanteen kohenemista, sillä julkisen talouden painelaskelman perusteella kuntahallinnon rahoitusasema suhteessa bruttokansantuotteeseen on -0,4 % vuonna 2027.
- Hallitusohjelman mukaan valtio sitoutuu kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita.
  - Myös hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille.
- Peruspalvelujen valtionosuuslain mukaan tehtävien ja velvoitteiden laajennuksiin sekä uusiin tehtäviin osoitetaan 100-prosenttinen valtionosuus. Valtion rahoitusvastuun täysimääräinen toteutuminen edellyttää myös sitä, että uusien tai laajentuvien tehtävien ja velvoitteiden vaikutukset kuntatalouteen arvioidaan realistisesti.

Pääministeri Orpon hallituksen toimenpiteet vahvistavat kuntataloutta kokonaisuutena hieman vuonna 2024

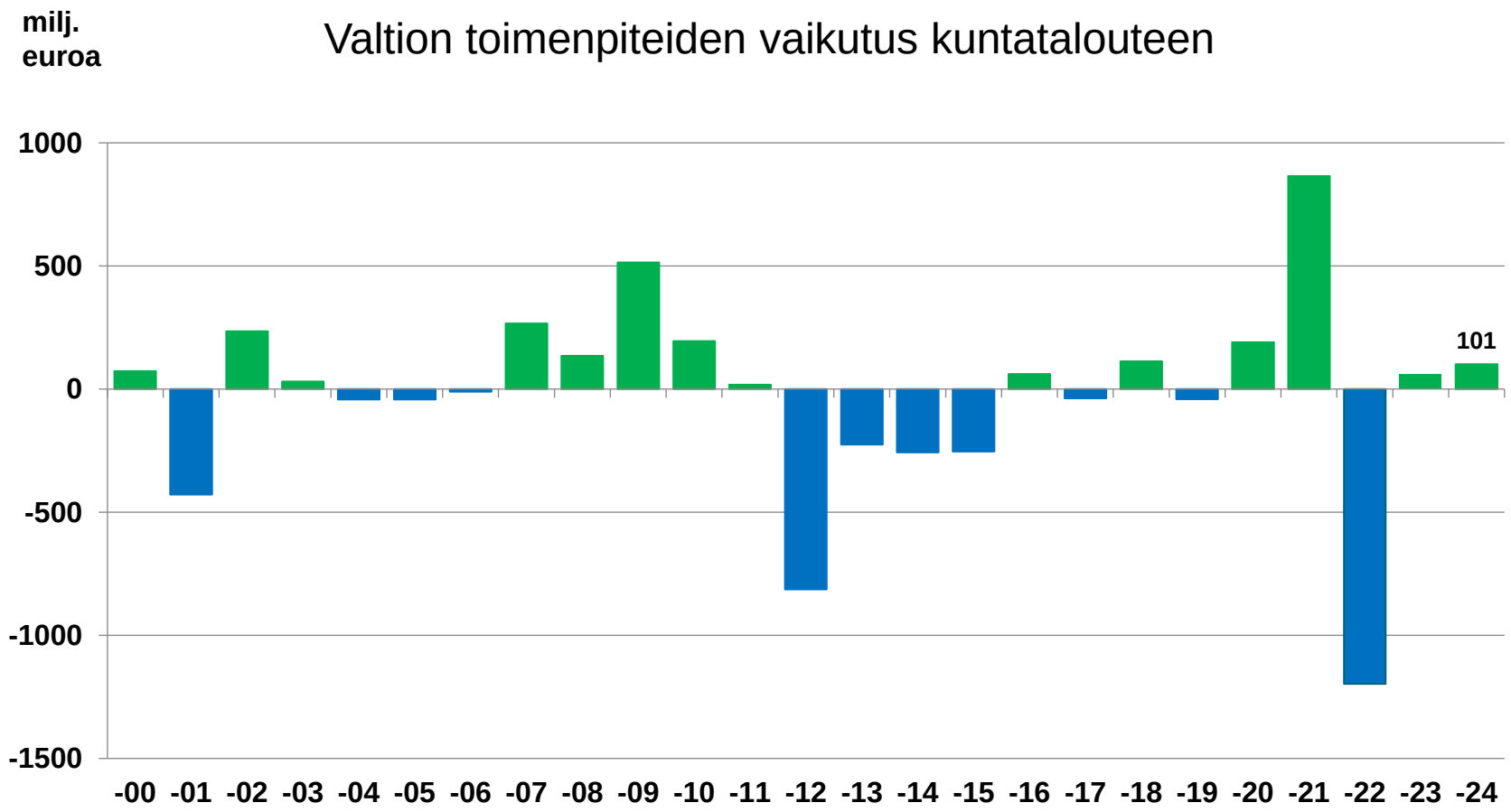

- Kuntatalouden vahvistuminen johtuu ennen kaikkea maapohjan kiinteistöveron alarajan korotuksesta. Tätä vaikutusta pienentää kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen kohdistettava yhden prosenttiyksikön indeksikorotusta vastaava säästö.

Kuntien valtionapuihin osoitetaan 5,1 mrd. euroa vuonna 2024

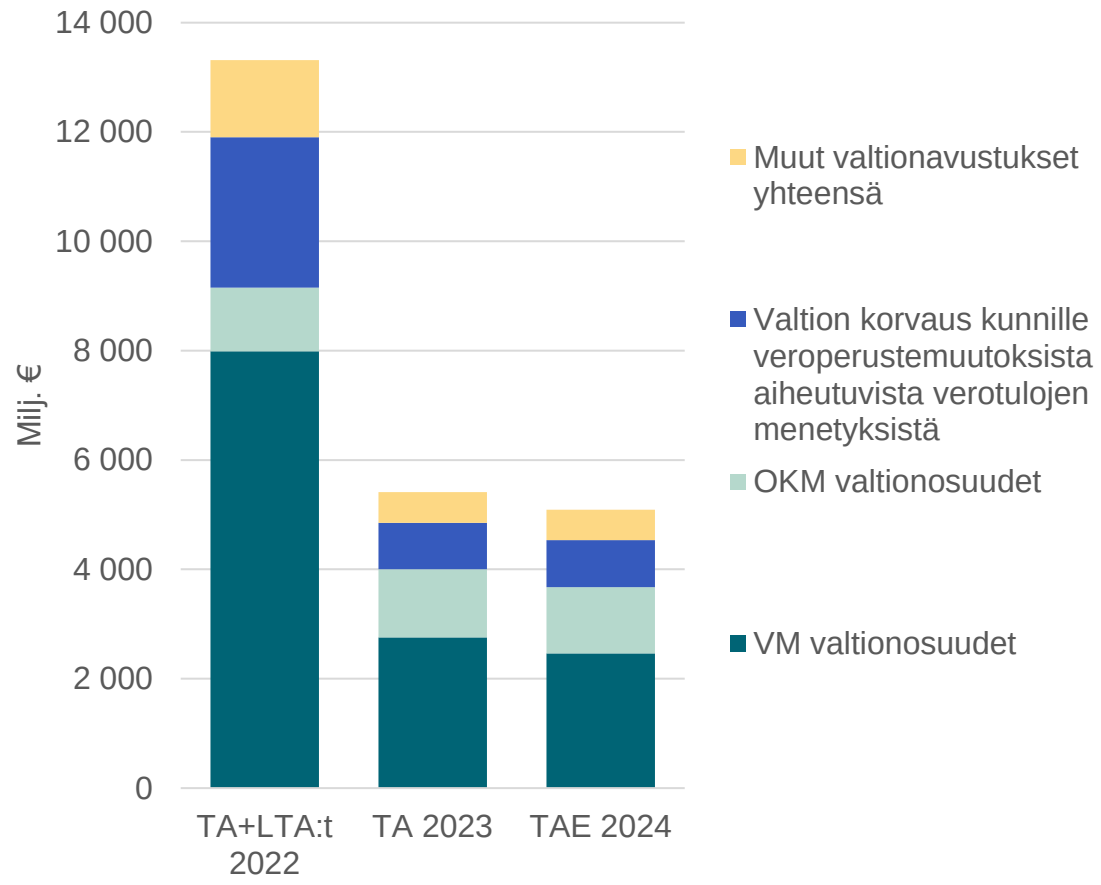

- Vuonna 2024 peruspalvelujen valtionosuuden tasoa alentaa sote-uudistukseen liittyvien kunnilta hyvinvointialueille siirtyvien tulojen ja kustannusten jälkikäteistarkistus sekä hallitusohjelman mukainen indeksisäästö.
- Kehyskauden lopussa vuonna 2027 valtionavut kasvavat noin 6,2 mrd. euroon, josta laskennallisten valtionosuuksien osuus on 4,6 mrd. euroa.
  - Kasvu johtuu pääosin TE-uudistuksesta, joka lisää valtionosuutta noin 900 milj. euroa vuodesta 2025 alkaen

Peruspalvelujen valtionosuuteen osoitetaan 2,5 mrd. euroa vuonna 2024

Valtionosuutta vähentävät:

- Sote-uudistuksen yhteydessä kunnilta hyvinvointialueille siirtyneiden kustannusten ja tulojen tarkentumisesta aiheutuva pysyvä vähennys on -224 milj. euroa.
- Tarkentumisesta johtuva valtionosuuden vähennys huomioidaan takautuvasti vuodelle 2023. Valtionosuuteen kohdistetaan tästä johtuen 112 milj. euron määräaikainen vähennys vuosille 2024 ja 2025.

Valtionosuutta lisäävät:

- Indeksikorotus (2,2 %) lisää valtionosuutta 53 milj. euroa. Vaikutus jää kuitenkin 24 milj. euroa tätä pienemmäksi, koska hallitusohjelman mukaisesti indeksikorotukseen tehdään yhden prosenttiyksikön korotusta vastaava säästö.
- Tehtävämuutokset noin 9 milj. euroa.
- Määräaikaisten vähennysten päättyminen noin 15 milj. euroa.
- Perustoimeentulotuen kuntien maksuosuuden muutos (3,5 milj. euroa)

→ Muutosten yhteisvaikutuksena valtionosuus laskee vuoden 2023 varsinaiseen talousarvioon verrattuna noin 290 milj. eurolla

Kustannustenjaon tarkistusta ei tehdä vuodelle 2024. Se tehdään seuraavan kerran vuoden 2025 talousarvion yhteydessä.

Sote-uudistuksen yhteydessä kunnilta siirtyvät kustannukset ja tulot tarkistetaan vuoden 2023 aikana

Siirtyvät erät, milj. €	TA 2023	TAE 2024	Muutos, syksy 22-syksy 23
-Sote- ja pela-kustannukset	21 234	21 902	669
-Verotuskustannusten alenema	62	64	2
Siirtyvät kustannukset yhteensä	**21 296**	**21 966**	**671**
-Kuntien peruspalvelujen valtionosuus	5 361	5 361	-0
-Kunnallisvero	13 173	13 532	358
-Yhteisövero	817	905	88
-Veromenetysten korvaus	1 944	1 944	0
Siirtyvät tulot	**21 296**	**21 742**	**447**
Erotus (valtionosuuden lisäsiirto)	0	224	224
Siirtyvät tulot yhteensä	**21 296**	**21 966**	**671**

Tarkennetaan lopullisiksi täydentävässä talousarviossa

Vähennetään valtionosuudesta 2024 alkaen ja vuoden 2023 osalta takautuvasti vuosina 2024 ja 2025

Kuntatalouden kehitysarvio vuosille 2024-2027

Kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta jää painelaskelmassa negatiiviseksi vuosina 2024–2027

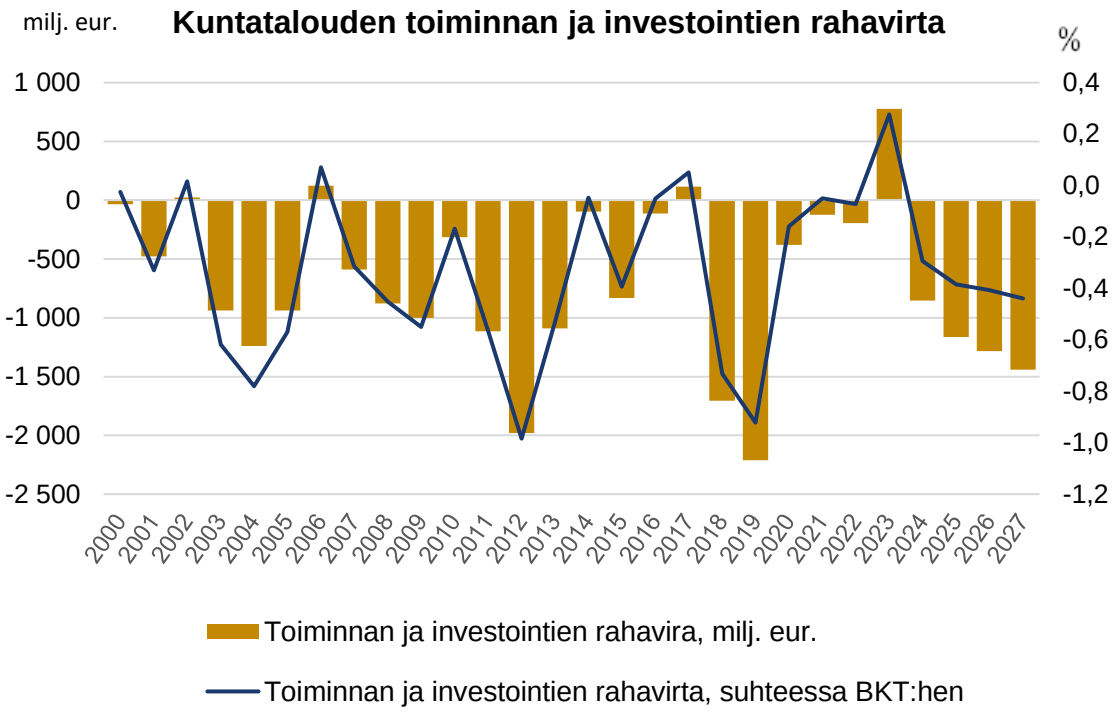

Lähde: TK, VK, VM

- Lapsi-ikäluokkien pieneminen laskee varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen palvelutarvetta ja haastaa kuntia toiminnan sekä palveluverkon sopeuttamiseen.
- Kuntatalouden menot kasvavat hintojen noustessa ja lisäksi investointipaineet pysyvät mittavina. Kustannusten kehitykseen vaikuttaa etenkin kunta-alan ansiokehitys. Myös investointipaineet pysyvät mittavina mm. rakennuskannan iästä ja suurten kaupunkien kasvupaineista johtuen.
- Työikäisen väestön väheneminen heikentää osaavan työvoiman saatavuutta ja kuntien veropohjaa.
- Kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta jää painelaskelmassa negatiiviseksi vuosina 2024–2027.

Kunnallisveroprosentin laskennallinen korotuspaine

- Kuntatalouden sopeutuspainetta arvioidaan laskennallisen kunnallisveroprosentin korotuspaineen avulla
- Isoimmat korotuspaineet kohdistuvat koko maan tasolla vuosiin 2025 ja 2026
- Kuntakokoryhmien välillä on veroprosentin korotuspaineessa varsin suuria eroja.
  - Kehyskauden lopussa, vuonna 2027 suurin paine veroprosentin korotukseen on pienissä, alle 5 000 asukkaan kunnissa.
- Asukasluvultaan pienempien kuntien tilannetta vaikeuttaa se, että niissä veroprosentit ovat usein jo lähtökohtaisesti suuria kuntia korkeammalla ja kunnallisveron yksikkötuotto keskimäärin heikompi.

Laskennallinen paine veroprosentin korotukseen (%-yks.)	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
yli 100 000 asukasta	-1,6	-0,5	0,3	0,4	0,5	0,6
40 001 – 100 000	-0,2	-1,1	0,8	1,0	1,0	1,0
20 001 – 40 000	0,9	0,2	0,7	1,1	1,2	1,2
10 001 – 20 000	1,2	-0,0	1,1	1,7	1,7	1,7
5 001 – 10 000	-0,2	0,2	1,1	1,3	1,4	1,3
2 001 – 5 000	-0,3	0,1	0,9	1,9	2,3	2,5
alle 2 000	-0,4	-0,1	0,8	2,4	2,9	3,1
Manner-Suomen kunnat yhteensä	-0,5	-0,4	0,6	0,9	0,9	0,7

Negatiivisen vuosikatteen kuntien lukumäärä

- Vuonna 2023 negatiivisen vuosikatteen kuntien määrä laskee seitsemään, mutta tulevina vuosina kuntien määrä kasvaa
  - Näistä suurin osa on pieniä, alle 5000 asukkaan kuntia
- Kehyskauden lopussa negatiivisen vuosikatteen kuntia on yhteensä 26
- Isoin muutos negatiivisen vuosikatteen kunnissa tapahtuu vuoteen 2024 mentäessä, painottuen enimmäkseen pieniin kuntakokoryhmiin

Negatiivisten vuosikatteen kuntien lukumäärä	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
yli 100 000 asukasta	0	0	0	0	0	0
40 001 – 100 000	0	0	0	0	0	0
20 001 – 40 000	0	0	0	0	0	0
10 001 – 20 000	0	0	0	1	0	0
5 001 – 10 000	3	3	3	2	3	2
2 001 – 5 000	5	2	5	5	12	13
alle 2 000	6	2	9	9	11	11
Manner-Suomen kunnat yhteensä	**14**	**7**	**17**	**17**	**26**	**26**

- Kuntatalouteen vaikuttavat tarkastelujaksolla monet eri epävarmuutta aiheuttavat muutostekijät. Sote- ja TE-uudistus aiheuttavat kehitysarvioihin epävakaisuutta. Kuntakokoryhmittäisiin ja kuntakohtaisiin arvioihin tuleekin suhtautua varovaisesti ja pitkälle meneviä tulkintoja tulisi välttää.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Lisätietoja

KUNTATALOUSOHJELMA VUOSILLE 2024–2027 : SYKSY 2023

VM.FI/KUNTATALOUSOHJELMA